

რომის სამართალი
(საფუძვლები)

ვადდებულებითი

სამართალი

(სელშეკრულებათა სახეები)

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ჩვენ განვიხილავთ:

- რეალურ
- ვერბალურ
- ლიტერარულ და
- კონსესუალურ ხელშეკრულებებს;

ასევე უსახელო ხელშეკრულებებსა და
პაქტებს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

რეალური ხელშეკრულებები

რეალური ხელშეკრულებებია:

- სესხის ხელშეკრულება (mutuum)
- თხოვების ხელშეკრულება (commodatum)
- შენახვის ხელშეკრულება (depositum)
- გირავნობის ხელშეკრულება (pignus)

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სესხის ხელშეკრულება (mutuum)

სესხის ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე, გამსესხებელი, გადასცემს მეორე მხარეს, მსესხებელს, გარკვეული ხარისხის, ოდენობის, ღირებულების ნივთებს საკუთრებაში (გვარეობითი ნიშნით განსაზღვრულ ნივთებს – სურსათ-სანოვაგეს, ფულს დ ა.შ.), მსესხებელი ვალდებულია დააბრუნოს იგივე ხარისხის, ოდენობისა თუ ღირებულების ნივთები.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნივთის გადაცემის შემდგომ, მისი განადგურების შემთხვევაში პასუხს აგებს მსესხებელი.

სესხის ხელშეკრულება არის:

- რეალური;
- ცალმხრივი;
- უსასყიდლო ან სასყიდლიანი (1-8%);
- გარკვეული ვადით დადებული ან უვადო.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„რეალური ვალდებულება წარმოიშობა, მაგალითად, სესხის მიცემით. სესხის ვალდებულება იმ ნივთებთან დაკავშირებით ხორციელდება, რომელთაც წონით, რაოდენობით და ზომით განსაზღვრავენ, მაგალითად: ღვინო, ზეთი, ხორბალი, ფული, სპილენძი, ვერცხლი, ოქრო. ამ ნივთებს ჩვენ ან რაოდენობით, ან ზომით და ან წონით იმ მიზნით გავცემთ, რომ ისინი მიეკუთვნოს მათს მიმღებს, რომელიც გარკვეული დროის შემდეგ ჩვენ იმავე ნივთებს კი არ გვიბრუნებს, არამედ სხვას, ოღონდ იმავე სახისა (ბუნების) და ხარისხის. ამიტომაც ეწოდება მას „mutuum“ („ორმხრივობა“), რადგან მე შენ [ნივთს] ისე გაძლევ, რომ ჩემი [ნივთი] შენი გახდეს. ამ ხელშეკრულებიდან წარმოიშობა სარჩელი, რომელსაც „კონდიქციო“ (condictio) ეწოდება. ინსტ., წ. III, ტ. XIV.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

თხოვების ხელშეკრულება (**commodatum**)

თხოვების (ნათხოვრობის) ხელშეკრულების ძალით ერთი პირი მეორეს უთმობდა ნივთს უსასყიდლო სარგებლობისათვის; სარგებლობის შემდგომ უვნებლად და დაუზიანებლად უნდა დაბრუნებოდა პატრონს (აქ არ იგულისხმება ბუნებრივი ცვეთა), ნივთის დაზიანებასა და განადგურებაზე პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა მთხოვნელს, მათ შორის მსუბუქი გაუფრთხილებლობისათვისაც, ვინაიდან იგი მოქმედებს საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე. იგი პასუხს არ აგებდა მხოლოდ კაზუსის შემთხვევაში.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

თუ ნათხოვარ ნივთს საზღვარგარეთ წაიღებს და გემის ჩაძირვის შედეგად განადგურდება, ნივთის დაბრუნების ვალდებულება მაინც იარსებებს. ნათხოვრი ნივთი, როგორც წესი ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრულ ნივთს წარმოადგენდა. მოხოვებელს ევალებოდა ნათხოვარი ნივთის შენახვისათვის აუცილებელი ხარჯების გაღება (მაგ. მონის ან პირუტყვის თხოვების შემთხვევაში)

თხოვების ხელშეკრულება არის:

- რეალური
- ორმხრივი
- უსასყიდლო
- ვადიანი ან უვადო

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ზუსტად ასევე რეალური (ნივთის მიცემის) ვალდებულების შესრულება ედება იმ პირსაც, რომელსაც რაიმე ნივთი სარგებლობისთვის მისცეს, ე.ი. ათხოვეს, და ისიც სესხის სარჩელით აგებს პასუხს. მაგრამ ასეთი პირი მნიშვნელოვნად განსხვავდება იმ პირისგან, რომელმაც სესხი მიიღო. რადგან მას ნივთი იმ განზრახვით არ ეძლევა, რომ იგი მისი [კუთვილება] გახდეს, და ამიტომ მას იმავე ნივთის დაბრუნება ევალება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

და ის პირიც, რომელმაც სესხი მიიღო და რაიმე შემთხვევის გამო მიღებული [ნივთი] დაკარგა, მაგალითად, ხანძრის, ნგრევის, გემის დაღუპვის ან ყაჩაღთა და მტრების თავდასხმის შედეგად, მაინც ვალდებული რჩება. მაგრამ იმ პირს, რომელიც [უსასყიდლო] სარგებლობის უფლებით [ნივთს] მიიღებს, რასაკვირველია, ევალება, რომ ამ ნივთის (უვნებლად) შენახვისთვის დიდი გულმოდგინება გამოიჩინოს,

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

და არ არის საკმარისი, რომ მან ამისათვის ისეთი გულმოდგინეობა გამოიჩინოს, როგორსაც იგი, ჩვეულებრივ, საკუთარი ნივთების დასაცავად იჩენს, იმის გათვალისწინებით, რომ სხვა ამ ნივთის დაცვას უფრო მეტი გულმოდგინებით შეძლებდა. მაგრამ „დაუძლეველი ძალის“ („vis major“) და „დაუძლეველი შემთხვევის“ („major casus“) გამო იგი პასუხს არ აგებს. თუკი ეს შემთხვევა ისე მოხდა, რომ ამაში მას ბრალი არ მიუძღვის.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

თუმცა თუ შენ შენთვის ნათხოვები ნივთის შენთან ერთად საზღვარგარეთ წაღებას ამჯობინებ და შემდეგ ამ ნივთს მტრების ან ყაჩაღების თავდასმის ან გემის დაღუპვის გამო დაკარგავ, ეჭვს გარეშეა, რომ შენ ამ ნივთის უკან დაბრუნება გევალება. ხოლო ნივთი ნათხოვებ ნივთად იმ შემთხვევაში ჩაითვლება, თუ იგი შენ სარგებლობაში ყოველგვარი გასამრჯელოს მიღებისა და დაწესების გარეშე გადმოგეცა. საწინააღმდეგო შემთხვევაში, ე.ი. თუ გასამრჯელო დაწესდა, მაშინ ითვლება, რომ ნივთი შენ სარგებლობაში ქირით გადმოგეცა, რადგან თხოვება („commodatum“) უსასყიდლო უნდა იყოს.“ ინსტ., წ. III, ტ. XIV, 2.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

შენახვის ხელშეკრულება (depositum)

შენახვის ხელშეკრულების ძალით ერთი პირი (შემნახავი), რომელმაც მიიღო სხვა პირისაგან (დეპონენტი) ნივთი შესანახად, კისრულობს ვალდებულებას შეინახოს და დაუზიანებლად დაუბრუნოს იგი. ნივთის შემნახველი არ ითვლებოდა მოცემული ნივთის არც მესაკუთრედ და არც მფლობელად, არამედ მპყრობელად. როგორც წესი შენახვის ხელშეკრულება იდება ინდივიდუალურად განსაზღვრულ ნივთზე, თუმცა იყო გამონაკლისი შემთხვევებიც.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნივთის განადგურებისას შემნახველი პასუხს აგებდა მხოლოდ განზრახ ან უხეში გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში. მსუბუქი გაუფრთხილებლობის ან კაზუსის შემთხვევაში იგი პასუხს არ აგებდა, რადგანაც მოქმედებდა დეპონენტის ინტერესებში.

ნივთის შენახვის ხარჯები ეკისრება დეპონენტს.

შენახვის ხელშეკრულება არის:

- რეალური
- ორმხრივი
- უსასყიდლო
- ვადიანი ან უვადო

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ გარდა ამისა, რეალური ვალდებულება ეკისრება იმ პირსაც, რომელსაც რაიმე ნივთი შესანახად მიაბარეს. და დეპოზიტის სარჩელით იგი პასუხისმგებელია, რომ თვით მიღებული ნივთი უკან დააბრუნოს. მაგრამ იგი მხოლოდ იმ შემთხვევაში აგებს პასუხს, თუ მან წინასწარი განზრახვით რაიმე ჩაიდინა, ხოლო მისი გაუფრთხილებლობითი ბრალის გამო, ე.ი. უმოქმედობის ან დაუდევრობის შემთხვევაში, იგი პასუხს არ აგებს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ამრიგად, პასუხისმგებლობისგან თავისუფალია ის პირი, რომელსაც ნივთზე ცუდი (არასაკმარისი) მეთვალყურეობის შედეგად ეს ნივთი მოპარეს, ვინაიდან იმ პირმა, რომელმაც ნივთი შესანახად დაუდევარ მეგობარს გადასცა, მისი დაკარგვა საკუთარ ქარაფშუტობას უნდა დააბრალოს.“
ინსტ., წ. III, ტ. XIV, 3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

რომის სამართალი იცნობდა ასევე:

- 1) ნივთის შესანახად მიბარებას იძულებით (სტიქიური უბედურების, ხანძრის ან გემის ჩაძირვის შემთხვევაში); და
- 2) ფულის ან სხვა გვარობითი ნივთის შესანახად მიბარებას. როგორც წესი ნივთი თუ ის შესანახად იყო მიბარებული, თუნდაც გვარობითი ნიშნით განსაზღვრული ყოფილიყო, განიხილებოდა, როგორც ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული (მაგ. თუ ფული სკივრში იყო მოთავსებული). მაგრამ თუ ფული შემნახავის ფულს შეუერთდებოდა მაშინ იგი შემნახავის საკუთრებად განიხილებოდა და ეს უკანასკნელი ვაღდებული იყო დაებრუნებინა არა იგივე ნივთი არამედ იმავე რაოდენობის, როგორც ეს სესხის ხელშეკრულების შემთხვევაში მოხდებოდა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

გირავნობის ხელშეკრულება (pignus)

გირავნობის ხელშეკრულების ძალით დამგირავებელი მზადაა შეასრულოს ვალდებულება, ხოლო ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში იგი დაკარგავდა დაგირავებულ ნივთს.

გირავნობის ხელშეკრულება არის:

- რეალური
- ორმხრივი
- ვადიანი

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„რეალური ვალდებულება ეკისრება იმ კრედიტორსაც, რომელმაც ნივთი გირაოდ მიიღო და მასაც ეკისრება საგირავნო სარჩელით პასუხისმგებლობა, რომ თვით მიღებული ნივთი უკან დააბრუნოს. მაგრამ, ვინაიდან გირავნობა ორივე პირის ინტერესით ხორციელდება, – მოვალის, რათა მან კრედიტი უფრო ადვილად მიიღოს და კრედიტორის, რათა მისი კრედიტი უფრო მეტად იყოს დაცული (უზრუნველყოფილი)

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

- ამიტომ საკმარისად ჩაითვადა, რომ კრედიტორმა ამ ნივთის დაცვისთვის დიდი გულმოდგინობა გამოიჩინოს. ხოლო თუ იგი ასეთ გულმოდგინებას გამოიჩენს და ნივთს რაიმე შემთხვევით [მაინც] დაკარგავს, მას პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება და კრედიტის მოთხოვნაში მას ეს ხელს არ შეუშლის.“ ინსტ., წ. III, ტ. XIV, 3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ვერბალური ხელშეკრულებები

ვერბალურია (ზეპირია) ხელშეკრულება, რომელიც ვალდებულებას წარმოშობს სიტყვებით, წინასწარ განსაზღვრული ფრაზების წარმოთქმის მომენტიდან.

ძირითადი ვერბალური ხელშეკრულებაა
სტიპულაცია (stipulatio).

„ვერბალური ვალდებულება ეკისრება შეკითხვისა და პასუხის მეშვეობით, როდესაც ჩვენ სტიპულაციით ჩვენთვის რაიმე ნივთის გადმოცემის ან რომელიმე მოქმედების შესრულების დაპირებას ვიღებთ.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XV.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სტიპულაციის დასადებად მომავალი კრედიტორი (სტიპულატორი) კითხვით მიმართავდა მომავალ მოვალეს (პრომისორს), კითხვა-პასუხი სიტყვა-სიტყვით ერთმანეთის შესაბამისი უნდა ყოფილიყო;

მოგვიანებით აღარ იყო აუცილებელი ამგვარი შესაბამისობა და მხარეების გასაგები, ნათელი ნების გამოხატვა საკმარისად იქნა მიჩნეული.

აუცილებელი იყო მხარეების ერთ ადგილას ყოფნა; ამასთან სტიპულაცია მიუწვდომელი იყო ყრუსა და მუნჯისათვის.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ამ ხელშეკრულების დადებისას წინათ შემდეგ სიტყვებს წარმოთქვამდნენ: „აღმითქვამ? – აღგითქვამ. მპირდები? – გპირდები. პატიოსან სიტყვას მაძლევ? – პატიოსან სიტყვას გაძლევ. თავდებად დადგები? – თავდებად დავდგები. მომცემ? – მოგცემ. გააკეთებ? – გავაკეთებ“. და არა აქვს მნიშვნელობა, სტიპულაცია ლათინურ ენაზე იდება, ბერძნულზე თუ რომელიმე სხვა ენაზე, თუ, რასაკვირველია, ეს ენა ორივე მხარისთვის გასაგებია.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XV, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ხოლო შემდგომში იმპერატორმა
ლეონმა კონსტიტუცია გამოსცა,
რომელმაც ამ ფორმულების
ოფიციალურობა გააუქმა და ორივე
მხარისგან მხოლოდ ნათელი და
ურთიერთგასაგები ნების გამოვლენა
მოითხოვა, რა სიტყვებითაც არ უნდა
ყოფილიყო ნება გამოსატყუდი.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XV, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ცხადია, რომ მუნჯს არც სტიპულირება შეუძლია და არც დაპირება, იგივე წესი მიღებულია ყრუსთან დაკავშირებითაც, ვინაიდან სტიპულატორმა პრომისორის სიტყვები უნდა გაიგოს, ხოლო პრომისორმა – სტიპულატორის. აქედან ცხადია, რომ ჩვენ იმ პირებზე კი არ ვსაუბრობთ, რომლებსაც ცუდად ესმით, არამედ იმ პირებზე, რომლებსაც საერთოდ არ ესმით.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XIX, 7.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სტიპულაციით წარმოშობილი ვალდებულება ცალმხრივი ვალდებულებაა და ამასთან აბსტრაქტულ ხასიათს ატარებს, ანუ ვალდებულების წარმოშობისათვის არაა საჭირო იმის მითითება თუ რა მატერიალურმა საფუძველმა მიიყვანა მხარეები ხელშეკრულების დადებამდე;

სტიპულაციის ფორმას შესაძლოა მისადაგებოდნა ნებისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობა (მაგ. სესხის დაბრუნების ვალდებულება; ნაყიდი ნივთისათვის ფასის გადახდის ვალდებულება და სხვა).

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სტიპულაცია შეიძლება დადებულიყო გარკვეული პირობით ან ვადით: „ყოველგვარი სტიპულაცია იდება ან პირობის გარეშე, ან ვადით, ან პირობით. უპირობო სტიპულაცია იდება, მაგალითად, ასე: „ხუთი ოქროს მოცემას მპირდები?“ რისი მოთხოვნაც მაშინვე შეიძლება. სტიპულაცია ვადით იდება მაშინ, როდესაც განსაზღვრავენ [მაგალითად], დაპირებული ფულის გადახდის ვადას, მაგალითად, ასე: „პირველ მარტს ათი ოქროს მოცემას მპირდები?“ ის, რასაც ჩვენ განსაზღვრულ ვადაში გვპირდებიან, სტიპულაციის დადების მომენტიდანვე მართებთ, მაგრამ მისი მოთხოვნა ამ ვადის გასვლამდე არ შეიძლება.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XV, 2.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სელშეკრულებათა სახეები

სტიპულაციის საგანი შესაძლოა ყოფილიყო როგორც ნივთი, ასევე მოქმედების შესრულება ან მოქმედებისაგან თავის შეკავება:

„სტიპულაციის საგანი შეიძლება იყოს არა მარტო ნივთი, არამედ მოქმედებაც, სახელდობრ, როდესაც რაიმეს გაკეთების ან არ გაკეთების პირობა იდება. ამგვარი სტიპულაციების დროს უმჯობესია, რომ მას ჯარიმა დავუმატოთ,

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

რათა სტიპულაციის ფულადი ღირებულება უცნობი არ დარჩეს და მოსარჩელისთვის არ იყოს აუცილებელი იმის მტკიცება, თუ რამდენს შეადგენს მისი ინტერესი. ამრიგად, თუ პირი ვინმეს რომელიმე მოქმედების შესრულების პირობას ადებინებს, მაშინ მან სტიპულაციას ჯარიმა ასეთი ფორმით უნდა დაუმატოს: „თუ ასე არ გაკეთდა, მაშინ ჯარიმის სახით ათი ოქროს მოცემას მპირდები?“. ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XV, 7.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

შესაძლო იყო ხელშეკრულება დადებულიყო ორ სტიპულატორსა და პრომისორს შორის:

„სტიპულატორიც და პრომისორიც შეიძლება [ერთდროულად] ორი ან რამდენიმე პირი იყოს: რამდენიმე სტიპულატორი [არსებობს] მაშინ, როდესაც პრომისორი ყველა სტიპულატორის შეკითხვაზე პასუხობს: „გპირდები“.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XVI.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ როდესაც, მაგალითად, პრომისორი ორი სტიპულატორიდან თითოეულს ცალკე ასე პასუხობს: – „ორივე თქვენგანს მიცემას ვპირდება“ – ვინაიდან, თუ პირველად იგი ტიციუსს დაპირდება, შემდეგ კი მეორე სტიპულატორს, მაშინ დაიდება ორი სხვადასხვა ვალდებულება და ამ შემთხვევაში არ ითვლება, რომ ორი სტიპულატორი არსებობს.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XVI.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ორი ან რამდენიმე პრომისორი კი არსებობს მაშინ, როდესაც სტიპულაცია ასე იდება: „მევიუს, ხუთი ოქროს მოცემას მპირდები? სეიუს, იმავე ხუთი ოქროს მოცემას მპირდები? და თითოეული მათგანი ცალკე პასუხობს: „გპირდები“.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XVI.

(ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს თავდებობას სტიპულაციის ფორმით.)

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ამგვარი ვაღდეულებებით, ერთი მხრივ, თითოეული სტიპულატორის მთელი მოცულობით მართებთ და, მეორე მხრივ, თითოეული პრომისორიც მთელი მოცულობით არის პასუხისმგებელი. მაგრამ ორივე ვაღდეულებას ერთი რამ აქვს საერთო: თუ ერთ-ერთი სტიპულატორი ვაღს მიიღებს, მაშინ ვაღდეულება ყველასათვის ისპობა, ან, თუ ერთ-ერთი პრომისორი ვაღს გადაიხდის, იგი ამით ყველა დანარჩენ პრომისორს ვაღდეულებისგან ათავისუფლებს. ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XVI, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სტიპულაციამ დროთა განმავლობაში თანდათან შეიძინა წერილობითი ფორმა. სტიპულაციის ფაქტის დასადასტურებლად დგებოდა წერილობითი აქტი.

გარდა სტიპულაციისა ვერბალურ ხელშეკრულებებს შეგვიძლია მივაკუთვნოთ
ა) მზითვის მიცემის პირობა (*dotis dictio*) და
ბ) გააზატებულის ფიცით დადებული პირობა (*promissio iurata liberti*);

ამ უკანასკნელ შემთხვევაში კითხვა-პასუხის ნაცვლად ვაღდებულება წარმოიშობოდა ფიცის საფუძველზე.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ლიტერარული ხელშეკრულებები

ლიტერარულად ითვლება წერილობითი ხელშეკრულება. თავდაპირველად წერილობითი კონტრაქტები იღებოდა შემოსავალ-გასავლის წიგნში ჩანაწერის გზით; ეს წიგნი რომის მოქალაქეებს, ოჯახის მამებს ქონდათ. ჩაწერა ხდებოდა მხარეთა შეთანხმებით. ამგვარმა წერილობითმა დოკუმენტმა მტკიცებულების მნიშვნელობა შეიძინა. კლასიკურ პერიოდში ამ წიგნმა დაკარგა თავისი მნიშვნელობა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ძველად ვაღიარებულების დადება
წერილობითი ფორმით ხდებოდა,
რაც, გადმოცემის თანახმად,
ხორციელდებოდა მოვალის
სახელის [საბინაო დავთარში]
შეტანით. დღეს [მოვალის]
სახელის ჩაწერას აღარ იყენებენ.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXI.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

მოგვიანებით მათ ნაცვლად
ბერძნულიდან შემოვიდა სავალო
დოკუმენტები: **სინგრაფები** და
ხიროგრაფები.

სინგრაფები იწერებოდა მესამე პირში და
მას მხარეთა შემდეგ ხელს აწერდნენ
მოწმეებიც;

ხიროგრაფები კი იწერებოდა პირველ
პირში და მას ხელს აწერდა მოვალე.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

კონსესუალური ხელშეკრულებები

კონსესუალური ხელშეკრულებებია:

- ყიდვა-გაყიდვის (emptio-venditio)
- ქირავნობის (locatio conductio)
- დავალების (mandatum)
- ამხანაგობის (societas)

„შეთანხმება („კონსენსუსი“) წარმოშობს ვალდებულებებს ყიდვა-გაყიდვის (ნასყიდობის), ქირავნობის, ამხანაგობის და დავალების დროს.“
ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXII.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ ამბობენ, რომ ვაღდებულება ამ შემთხვევებში შეთანხმებით იღება იმის გამო, რომ არ არის საჭირო არც არანაირი წერილობითი საბუთი და არც კონტრაქტების დასწრება, და ასევე არც [ნივთის] გადაცემა არის აუცილებელი იმისათვის, რომ ვაღდებულება ნამდვილად ჩაითვალოს, არამედ საკმარისია მხოლოდ შეთანხმება იმ პირებისა, რომლებიც გარიგებას დებენ.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXII, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ამიტომაც ასეთი ვაღდებულებები მხარეების დაუსწრებლადაც იღება, მაგალითად, წერილის ან შიკრიკის მეშვეობით.

გარდა ამისა, ამგვარ ხელშეკრულებებში ორივე მხარე ვაღდებულებას იღებს, რომ მათ ერთმანეთს [ვაღდებულება] სამართლიანობის თანახმად უნდა შეუსრულონ, მაშინ, როდესაც ვერბალური ვაღდებულებების დადებისას ერთი მხარე [შესრულებას] ითხოვს, მეორე კი პირობას იძლევა.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXII, 2-3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ყიდვა-გაყიდვის (emptio-venditio)

ყიდვა-გაყიდვის (ნასყიდობის)

ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე –
გამყიდველი (vendedor) იღებს
ვალდებულებას გადასცეს მეორე მხარეს
– მყიდველს (emptor) საკუთრებაში
ნივთი, საქონელი (merx); მეორე მხარე კი
იღებს ვალდებულებას გადაუხადოს
გამყიდველს ნივთის ფასი (pretium).

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების საგანი (საქონელი) შეიძლება იყოს ყოფილიყო სხეულებრივი ნივთი, რომელიც არ იყო ამოღებული სამოქალაქო ბრუნვიდან და ასევე უსხეულო ნივთიც (მაგ. უზურფრუქტი). ამასთან შესაძლო იყო, რომ ხელშეკრულების დადების დროს ნივთი ჯერ არ არსებუდიყო სახეზე (მაგ. ასაღები მოსავალი, დასაჭერი თევზი), მაგრამ მითითებული უნდა ყოფილიყო ნივთის სახეობა, ზომა, წონა, ხარისხი.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებაში მითითებული უნდა ყოფილიყო გასაყიდი ნივთის ფასი, რომელიც ფულად თანხაში უნდა ყოფილიყო გამოსახული. ამით ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება განსხვავდებოდა გაცვლილობისაგან.

პასუხისმგებლობა ნივთის შემთხვევითი განადგურების ან დაზიანების შემთხვევაში, ხელშეკრულების დადების შემდგომ გადადიოდა მყიდველზე, თუნდაც ნივთი ჯერ არ ყოფილიყო გადაცემული; ხოლო თუ მყიდველმა შესანახად დაუტოვა ნივთი გამყიდველს მაშინ ეს უკანასკნელი იყო პასუხისმგებელი ნივთზე.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

გამყიდველს უნდა გაეყიდა საკუთარი ნივთი.
თუ გამყიდველი არ იყო მესაკუთრე მაშინ
არც მყიდველი იქნებოდა მესაკუთრე და თუ
ნივთს ჩამოართმევდა მესამე პირი
(მესაკუთრე), მაშინ პასუხისმგებელი
იქნებოდა გამყიდველი.

გამყიდველი პასუხს აგებდა ასევე წუნზე
რომელიც აღმოაჩნდებოდა ნივთს.

ხელშეკრულებით შესაძლო იყო გარკვეული
პირობების დადგენა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ყიდვა-გაყიდვის (ნასყიდობის) ხელშეკრულება არის:

- კონსესუალური
- ორმხრივი
- სასყიდლიანი
- გარკვეული პირობით ან მის გარეშე დადებული

ფორმა შეიძლება ყოფილიყო , როგორც წერილობითი, ისე ზეპირი.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ ყიდვა-გაყიდვის (ნასყიდობის) ხელშეკრულება ფასზე შეთანხმებისთანავე დადებულად ითვლება, თუნდაც [ნივთის] ფასი ჯერ კიდევ გადახდილი არ იყოს და არც ბე იყოს მიცემული. ვინაიდან ბე მხოლოდ დამამტკიცებელი საბუთია იმისა, რომ ნასყიდობის ხელშეკრულება დაიდო. მაგრამ ყველაფერი ეს მხოლოდ იმ ნასყიდობის ხელშეკრულებებს ეხება, რომლებიც წერილობითი საბუთის გარეშეა დადებული. და ჩვენც ამ სახის ნასყიდობის ხელშეკრულებისათვის ახალი არაფერი დაგვიმატებია.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ხოლო, რაც შეეხება წერილობითი ფორმით დადებულ ნასყიდობის ხელშეკრულებებს, ჩვენ დავადგინეთ, რომ ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებას ძალა მხოლოდ მაშინ აქვს, როდესაც ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების საბუთია დაწერილი, ან მხარეების მიერ საკუთარი ხელით, ან სხვების მიერ, ოღონდ კონტრაქტების ხელმოწერით. ხოლო თუ იგი „ტაბელიონის“ (ნოტარიუსის) მიერ არის შედგენილი, მაშინ [მას ძალა მხოლოდ იმ შემთხვევაში აქვს], თუ საბუთი დასრულებულია და ორივე მხარის მიერ დამოწმებული.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სანამ ამ პირობათაგან რომელიმე არ არის შესრულებული, ჯერ კიდევ გამოვლენილი ნების შეცვლა (გადაფიქრება) შესაძლებელია და როგორც მყიდველს, ასევე გამყიდველს ჯარიმის გარეშე გარიგებაზე უარის თქმა შეუძლია. ამრიგად, დაუსჯელად გარიგებაზე უარის თქმა შესაძლებელია, ოღონდ თუ ბეს სახით უკვე რაიმე არ არის გადაცემული. და თუ ეს ასე მოხდა, ნასყიდობის ხელშეკრულება გინდ წერილობითი ფორმით იყოს დადებული და გინდაც – ზეპირად, მხარე, რომელმაც ხელშეკრულებაზე უარი თქვა, თუ იგი მყიდველია, მაშინ იგი მის მიერ მიცემულ ბეს კარგავს, ხოლო თუ – გამყიდველი, მაშინ მან ორმაგი თანხა უნდა დაუბრუნოს, თუნდაც ბეს შესახებ არაფერი იყოს დათქმული.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ხოლო ფასი დადგენილი უნდა იყოს, რადგან ფასის დადგენის გარეშე ნასყიდობა არ შეიძლება, რომ არსებობდეს ამასთან, ფასი ზუსტად უნდა იყოს განსაზღვრული.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 1.

„გარდა ამისა, ფასი ფულით უნდა გამოიხატოს.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 2.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ხოლო ნასყიდობის ხელშეკრულების დადების შემდეგ /რომელიც დადებულად, როგორც ზემოთ ვთქვით, ფასის დადებისთანავე ითვლება, თუ ხელშეკრულება წერილობითი ფორმით არ არის დადებული/, გაყიდული ნივთის რისკი მაშინვე მყიდველს უკავშირდება, თუნდაც ნივთი მისთვის გადაცემული ჯერ კიდევ არ იყოს. ამრიგად, თუ მონა მოკვდება ან სხეულის რომელიმე ნაწილის დაზიანებას მიიღებს, ან თუ მთელი სახლი ან მისი ნაწილი ხანძრის შედეგად განადგურდება;

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ან თუ მიწის ნაკვეთს, მთლიანად ან ნაწილობრივ, მდინარის დინება წაიღებს, ან თუ წყლის მორევი ხეებს მოგლეჯს ან გრიგალი მათ მეტად თუ ნაკლებად წააქცევს, ზარალს მყიდველი ნახულობს, რომელიც ვალდებულია, რომ ფასი გადაიხადოს, თუნდაც მას ნივთი არ ჰქონდეს მიღებული, რადგან გამყიდველი არ აგებს პასუხს იმაზე, რაც მისი განზრახვისა და ბრალის გარეშე მოხდა. ხოლო თუ მიწის ნაკვეთს ყიდვის შემდეგ მონაყარი მიწის სახით რაიმე მიემატა, ეს უკვე მყიდველის სარგებელს შეადგენს, ვინაიდან სადაც რისკია, მოგებაც (სარგებელიც) იქ უნდა იყოს. ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ხოლო, თუ უკვე გაყიდული მონა გაიქცა, ან იგი ვინმემ გაიტაცა და, თუ ეს გამყიდველის განზრახვით არ მომხდარა და ამაში მას ბრალი არ მიუძღვის, მაშინ ყურადღება იმას უნდა მიექცეს, რომ გამყიდველმა მონის შენახვა მის გადაცემამდე თავის თავზე ხომ არ აიღო. რადგან, ცხადია, თუ მან ეს მოვალეობა იკისრა, მაშინ რისკიც მას უკავშირდება. ხოლო, თუ მას ეს საკუთარ თავზე არ აუღია, მაშინ იგი პასუხს არ აგებს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

იმავეს ვფიქრობთ ჩვენ აგრეთვე სხვა სულიერ თუ არასულიერ ნივთებთან დაკავშირებით. მაგრამ ყველა შემთხვევაში გამყიდველმა ნივთის ვინდიკაცია და კონდიქცია მყიდველს უნდა დაუთმოს, ვინაიდან, ცხადია, რომ ის პირი, რომელსაც ნივთი მყიდველისთვის ჯერ კიდევ არ გადაუცია, თავად [არ?] ითვლება ამ ნივთის მესაკუთრედ. იმავე მოსაზრებას ვიზიარებთ ჩვენ აგრეთვე ქურდობისა და ზიანის მიყენების სარჩელებთან დაკავშირებით. ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 3ა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„ნასყიდობის ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც რამე პირობით, ასევე – უპირობოდ. პირობით ეს ხდება, მაგალითად, შემდეგი ფორმით: „თუ შენ მონა სტიხუსი გარკვეული დროის განმავლობაში მოგეწონა, მაშინ იგი შენ ამა და ამ ფასად გაქვს ნაყიდი“. ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 4.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

„თუ პირი საღრმთო (საკრალურ) ან რელიგიურ, აგრეთვე საჯარო ნივთებს ყიდულობს, მაგალითად, ფორუმს, ბაზილიკას, ისე, რომ მან ეს იცის, მაშინ ნასყიდობის ხელშეკრულება ბათილად ჩაითვლება. ხოლო, თუ გამყიდველის მიერ მოტყუებულმა მყიდველმა ეს ნივთები ისე იყიდა, რომ ისინი კერძო ან საერო ნივთებად მიაჩნდა, მაშინ მას „ყიდვის სარჩელი“ ეძლევა, რადაც მას ამ ნივთების დასაკუთრება არ შეუძლია და აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ იგი მოტყუებული არ იქნეს. იგივე წესი მოქმედებს მაშინაც, როდესაც იგი თავისუფალ პირს ისე ყიდულობს, რომ იგი მონაჰკონია.“ ინსტიტუციები, წიგნი III, ტიტული XXIII, 5.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ქირავნობის ხელშეკრულება (**locatio conductio**)

- ნივთის ქირავნობის ხელშეკრულება (იჯარა, მათ შორის საცხოვრებელი სახლის) – **locatio conductio rei**
- მომსახურეობის ხელშეკრულება (სამუშაო ძალის ქირავნობა) – **locatio conductio operarum**
- ნარდობის ხელშეკრულება (მათ შორის გადაზიდვის) – **locatio conductio operis**

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნივთის ქირავნობის ხელშეკრულება locatio conductio rei

ნივთის ქირავნობის (იჯარის) ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე, გამქირავებელი (locator), ვალდებულებას კისრულობს გადასცეს მეორე მხარეს, დამქირავებელს (conductor), ერთი ან რამდენიმე განსაზღვრული ნივთი დროებით სარგებლობისთვის, მეორე მხარე კი კისრულობს ვალდებულებას გადაიხადოს ამისთვის განსაზღვრული ღირებულება (ქირა – merces) და სარგებლობის შემდეგ დააბრუნოს ნივთი უვნებლად.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ხელშეკრულების საგანი შეიძლება იყოს ყოფილიყო როგორც მოძრავი ისე უძრავი ნივთ(ებ)ი, თუმცა მოძრავი ნივთებიდან მხოლოდ მოუხმარი ნივთები (ანუ ისეთები, რომლებიც მოხმარებისას არ ნადგურდება, ისპობა), რადგანაც დაქირავებული ნივთით სარგებლობის შემდეგ იგივე ნივთი უნდა დაბრუნებოდა პატრონს.

ანაზღაურება სარგებლობისათვის (ქირა) ფულით ხდება, თუმცა მიწის იჯარით გადაცემისას ქირა შესაძლოა ნატურითაც განსაზღვრულიყო (მაგ. მოსავლის ნაწილი).

ნივთის ქირავნობის ხელშეკრულება შეიძლება იყოს ყოფილიყო განსაზღვრული ან განუსაზღვრელი ვადით.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

გამქირავებელი ვალდებულია ნივთი გადასცეს დროულად, წინააღმდეგ შემთხვევაში დამქირავებელს შეუძლია უარი თქვას ხელშეკრულებაზე.

გადაცემული ნივთი ვარგისი უნდა იყოს სარგებლობისათვის. თუ ნივთი არ იძლეოდა იმ სამეურნეო ეფექტს, რაც დამქირავებლისთვის იყო საჭირო და გამქირავებელმა ეს იცოდა, გამქირავებელს უნდა აენაზღაურებინა დამქირავებლის ინტერესი.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

თუ ნივთს რაიმე ნაკლი გააჩნდა, მოქმედებდა იგივე წესები რაც ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების დროს, დამქირავებელს შეეძლო უარი ეთქვა ხელშეკრულებაზე ან მოეთხოვა ქირის შემცირება.

თუ სარგებლობა შეუძლებელი იყო, მაგრამ არა გამქირავებლის ბრალით, მაშინ ეს უკანასკნელიელი პასუხს არ აგებდა ამაზე, მაგრამ ვერც ქირას მოითხოვდა იმ დროის განმავლობაში, როდესაც ნივთით სარგებლობა შეუძლებელი იყო.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

დამჭირავებელი ვალდებული იყო დროულად გადაეხადა ქირა, დადგენილი ოდენობით. ნივთით სარგებლობისას დამჭირავებელს არ უნდა დაეზიანებინა ან გაენადგურებინა ნივთი; გაემოყენებინა დანიშნულებისამებრ. იგი პასუხს აგებდა ნივთის დაზიანებისა და განადგურებისათვის, თუ ეს მისი ბრალით, მათ შორის მსუბუქი გაუფრთხილებლობით, მოხდებოდა. ნივთის შემთხვევითი განადგურების რისკი დამჭირავებელს ეკისრებოდა. დამჭირავებელს დროულად უნდა დაებრუნებინა ნივთი, სხვა შემთხვევაში პასუხს აგებდა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

დამქირავებელს შეეძლო სხვა პირზეც გაექირავებინა დაქირავებული ნივთი (ქვექირავენობა).

ხელშეკრულების შეწყვეტა:

- ერთ-ერთი მხარის ინიციატივით (გამქირავებელი – თუ დამქირავებელი ბოროტად იყენებდა სარგებლობის უფლებას, არადანიშნულებისამებრ იყენებდა ნივთს; ნივთი შეკეთებას საჭიროებდა; დამქირავებელი – თუ ნივთი უსარგებლო იყო სარგებლობისათვის);
- ვადის გასვლით.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნივთის ქირავნობის ხელშეკრულება
არის:

- კონსესუალური
- ორმხრივი
- სასყიდლიანი
- ვადიანი ან უვადო

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

მომსახურების ხელშეკრულება

locatio conductio operarum

მომსახურების ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე, დაქირავებული (locator) იღებს თავის თავზე ვალდებულებას გაწიოს მეორე მხარის, დამქირავებლის (conductor) სასარგებლოდ განსაზღვრული მომსახურება, დამქირავებელი კი კისრულობს ვალდებულებას აანაზღაუროს ეს მომსახურება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

დაქირავებული ვალდებული იყო ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ვადაში შეესრულებინა მომსახურება პირადად. დამქირავებელი ვალდებული იყო აენაზღაურებინა გაწეული მომსახურება დადგენილი ოდენობით.

თუ დაქირავებული ვერ შეასრულებდა განსაზღვრულ დროში შესაბამისი მომსახურების გაწევას (მაგ. აკადემოფობის ან სხვა მიზეზის გამო) იგი კარგავდა ანაზღაურების უფლებას;

თუ იგი მზად იყო მომსახურების გასაწევად მაგრამ დამქირავებელი არ ისარგებლებდა ამ მომსახურებით დაქირავებულისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით, ეს უკანასკნელი ინარჩუნებდა ანაზღაურების უფლებას.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

მომსახურების ქირავნობის ხელშეკრულება
არის:

- კონსესუალური
- ორმხრივი
- სასყიდლიანი
- ვადიანი ან უვადო

ამასთან მომსახურების ხელშეკრულებაში
მნიშვნელობა ენიჭებოდა მომსახურების
გაწევას და არა შესრულებული სამუშაოს
შედევს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნარდობის ხელშეკრულება

locatio conductio operis

ნარდობის ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე, მენარდე (conductor) კისრულობს ვალდებულებას შეასრულოს განსაზღვრული სამუშაო (მათ შორის გადაზიდვის ხელშეკრულება) მეორე მხარის, დამკვეთის (locator) სასარგებლოდ, ხოლო დამკვეთი კისრულობს მიიღოს შესრულებული სამუშაო და გადაუხადოს მისი ღირებულება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

მომსახურების ხელშეკრულებისგან განსხვავებით ნარდობის ხელშეკრულებაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ეკისრებოდა შესრულებული სამუშაოს შედეგს.

მენარდე ვალდებული იყო შეესრულებინა და ჩაებარებინა სამუშაო, როგორც დამთავრებული შედეგი (opus), ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში და სათანადო ხარისხით. იგი პასუხს აგებდა ყოველგვარი ბრალისათვის. მას შეეძლო სხვა პირებიც ჩაება სამუშაოს შესრულებაში (ქვემენარდე), მაგრამ მათ ბრალზე ისევე აგებდა პასუხს, როგორც საკუთარზე.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნამუშევრის შემთხვევითი განადგურების რისკი მის ჩაბარებამდე აწვა მენარდეს, ჩაბარების შემდეგ კი დამკვეთს.

დამკვეთის ვალდებულება იყო (ზოგ შემთხვევაში – ნივთის გადაცემა, მაგ. მიწის გადაცემა სახლის ასაშენებლად, ან ნივთის გადაცემა გადასაზიდად) სამუშაოს ანაზღაურება.

თუ სამუშაოს შესრულების პროცესში აღმოჩნდებოდა, რომ დადგენილი ფასით შეუძლებელია სამუშაოს შესრულება, დამკვეთზე იყო დამოკიდებული ან გაეზარდა მონარდის ანაზღაურება ან უარი ეთქვა ხელშეკრულებაზე.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ნარდობის ხელშეკრულება არის:

- კონსესუალური
- ორმხრივი
- სასყიდლიანი
- ვადიანი

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ამხანაგობის ხელშეკრულება (societas)

ამხანაგობის ხელშეკრულებით ორი ან რამდენიმე პირი ერთიანდება საერთო სამეურნეო მიზნის მისაღწევად. ისინი მონაწილეობენ საერთო საქმეში ქონებრივი შენატანით, ან პირადი მონაწილეობით ან ორივე კომპონენტით. მოგება და ზარალი ნაწილდებოდა ყველა ამხანაგს შორის თანაბრად, ან ხელშეკრულების თანახმად მათი შენატანების პროპორციულად.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

ხელშეკრულება შეიძლება დადებულიყო როგორც გარკვეული ვადით, ისე უვადოდ, ან განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად. ვადიანი ხელშეკრულებისას თუ ერთი ამხანაგი ვადაზე ადრე გავიდოდა ხელშეკრულებიდან, ვედარ განაცხადებდა პრეტენზიას მოგებაზე, თუმცა არ თავისუფლდებოდა პასუხისმგებლობისაგან, ხოლო დანარჩენი ამხანაგები თავისუფლდებოდნენ მის წინაშე ვალდებულებისგან.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

დავალების ხელშეკრულება (**mandatum**)

დავალების ხელშეკრულების ძალით ერთი მხარე, რწმუნებული (procurator) კისრულობს ვალდებულებას, მეორე მხარის, მარწმუნებლის (საქმის მესკუთრის – dominus negotii), დავალებით და სახელით უსასყიდლოდ შეასრულოს რაიმე მოქმედება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

რწმუნებული ვაღდებუელია შეასრულოს მიცემული დავალება, ამასთან ვაღდებულების შეუსრულებლობისათვის პასუხისმგებლობა აწევს რწმუნებულს.

თუ იგი ვერ ასრულებს დავალებას დროულად უნდა აცნობოს მარწმუნებელს, რომ მან შეცვალოს რწმუნებული; წინააღმდეგ შემთხვევაში პასუხს აგებს მიყენებული ზარალისათვის.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

რწმუნებულს არ შეეძლო გასცდენოდა
დავალების ფარგლებს, ზუსტად და
ყურადღებით უნდა შეესრულებინა ის.

მარწმუნებულს უნდა აენაზღაურებინა
რწმუნებულისთვის დავალების
შესრულებისას გაწეული დანახარჯები,
ასევე მისი ბრალით მიყენებული ზარალი.

ხელშეკრულება შეწყდებოდა რომელიმე
მხარის უარით, ან გარდაცვალებით.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

სხვა ხელშეკრულებები

უსახელო კონტრაქტები (**contractus innominanti**)

- do ut des – მე გადმოგცემ საკუთრებაში რაიმე ნივთს და სანაცვლოდ შენ გადმომცემ სხვა ნივთს საკუთრებაში.
- do ut facias – მე გადმოგცემ ნივთს საკუთრებაში და სანაცვლოდ შენ შეასრულებ რაიმე მოქმედებას ჩემთვის.
- facio ut des – მე შევასრულებ რაიმე მოქმედებას შენთვის სანაცვლოდ შენ გადმომცემ ნივთს საკუთრებაში.
- facio ut facias – მე ვასრულებ შენთვის განსაზღვრულ მოქმედებას, რომ შენ შეასრულო ჩემთვის რაიმე მოქმედება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

უსახელო ხელშეკრულებებიდან ყველაზე ხშირად გვხვდება:

- ა) გაცვლილობის ხელშეკრულება (permutatio – ფორმულით do ut des), რომლის ძალითაც ნასყიდობის ხელშეკრულებისაგან განსხვავებით ნივთი იცვლება ნივთზე და არა ფულზე.
- ბ) შეფასებითი ხელშეკრულება (contractus aestimatoris – ფორმულით do ut facias), რომლის ძალითაც ერთი მხარე გადასცემს ნივთს გასაყიდად, მეორე მხარეს წინასწარ განსაზღვრული ფასით, ხოლო მეორე მხარე ვალდებულია გაყიდვის შემდეგ დააბრუნოს შეთანხმებული ფასი ან თუ ვერ გაყიდა დააბრუნოს ნივთი; ნამატი რჩება გამყიდველს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

პაქტები (pacta)

პაქტები არაფორმალური შეთანხმებებია, რომლებიც ხელშეკრულებისაგან განსხვავებით არ სარგებლობდა სასარჩელო დაცვით, თუმცა ზოგიერთმა მათგანმა დროთა განმავლობაში მიიღო სასარჩელო დაცვა.

ასეთი პაქტები იყო:

- *pacta adiecta* – ხელშეკრულების შემავსებელი პაქტები
- *pacta praetoria* – პრეტორული პაქტები
- *pacta legitima* – ლეგიტიმური პაქტები, რომელთაც დაცვა მიიღეს იმპერატორისაგან.

რომის სამართალი (საფუძვლები) ხელშეკრულებათა სახეები

pacta adiecta – მაგ. ვალის ნაწილ-ნაწილ გადახდის თაობაზე;

pacta preatoria – მაგ. გემის, სასტუმროს მეპატრონის ვალდებულება ნივთების შენახვაზე;

pacta legitima – მაგ. მზითვევის ან საჩუქრის მიცემის დაპირება.

რომის სამართალი (საფუძვლები)

შეკითხვები?

გმადლობთ

ყურადღებისათვის!

გისურვებთ წარმატებებს!